

## ส่วนที่ 2

### วิธีการประเมินเกณฑ์มาตรฐานและตัวชี้วัดความโปร่งใสหน่วยงานภาครัฐ ที่กำหนดภายใต้พระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการ พ.ศ. 2540

ในส่วนนี้จะกล่าวถึงคำอธิบาย กระบวนการ และวิธีการประเมินเกณฑ์มาตรฐานและตัวชี้วัดความโปร่งใสของหน่วยงานภาครัฐที่กำหนดภายใต้พระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการ พ.ศ. 2540 โดยมีข้อกำหนดและวิธีการประเมินมาตรฐานความโปร่งใสหน่วยงานภาครัฐ ดังต่อไปนี้

#### ๑) มาตรฐานและตัวชี้วัดความโปร่งใสประกอบด้วยเกณฑ์มาตรฐาน 7 ด้าน 40 ตัวชี้วัด ดังนี้

- ๑) มาตรฐานความโปร่งใสด้านการจัดหาพัสดุ (การจัดซื้อจัดจ้าง) มี 6 ตัวชี้วัด
- ๒) มาตรฐานความโปร่งใสด้านการบริหารงาน มี 5 ตัวชี้วัด
- ๓) มาตรฐานความโปร่งใสด้านการให้บริการแก่ประชาชน มี 6 ตัวชี้วัด
- ๔) มาตรฐานความโปร่งใสด้านการบริหารงานบุคคล มี 5 ตัวชี้วัด
- ๕) มาตรฐานความโปร่งใสด้านการบริหารงบประมาณ มี 5 ตัวชี้วัด
- ๖) มาตรฐานความโปร่งใสด้านการติดตามและประเมินผล มี 5 ตัวชี้วัด
- ๗) มาตรฐานความโปร่งใสด้านการเปิดเผยและการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารของราชการ มี 8 ตัวชี้วัด

#### ๒) ชนิดของตัวชี้วัด คำอธิบาย วิธีการประเมิน และเกณฑ์มาตรฐานการประเมิน

1. ชนิดของตัวชี้วัด คือ การระบุถึงลักษณะของตัวชี้วัด ว่าเป็น ปัจจัยนำเข้า (Input) กระบวนการ (Process) ผลผลิตหรือผลลัพธ์ (Output/Outcome)

2. คำอธิบายของตัวชี้วัด คือ คำอธิบายลักษณะสำคัญของตัวชี้วัดที่แสดงถึงแนวคิดหลักการและแนวทางการประเมินมาตรฐานและตัวชี้วัดความโปร่งใส

3. วิธีการประเมิน คือ การระบุถึงวิธีการประเมินตามตัวชี้วัดนั้น ๆ ซึ่งเป็นการประเมิน โดยพิจารณาถึงความพร้อมของข้อมูลข่าวสาร เอกสาร และผลการปฏิบัติงานของหน่วยงานภาครัฐซึ่งเป็นข้อกำหนดที่ให้หน่วยงานภาครัฐดำเนินการและแสดงหลักฐานเพื่อให้เกิดการเปิดเผยและการตรวจสอบได้ทั้งในเชิงข้อมูลและกระบวนการที่มีประสิทธิภาพในมิติที่เกี่ยวข้อง ได้แก่

- 1) ขั้นตอนและกระบวนการปฏิบัติหน้าที่ของหน่วยงาน
- 2) การเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารของหน่วยงาน
- 3) ช่องทางในการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารนั้น ๆ

โดยวิธีการประเมินนั้น จะมีความสัมพันธ์กับเกณฑ์การประเมินที่มีในแต่ละตัวชี้วัดทั้ง 40 ตัวชี้วัด ส่วนผลคะแนนการประเมินเป็นไปตามช่วงคะแนนหรือเกณฑ์ขั้นต่ำของการประเมินที่สำนักงานคณะกรรมการข้อมูลข่าวสารของราชการกำหนดหรือตามเกณฑ์การประเมินที่กำหนดในแต่ละตัวชี้วัด

4. เกณฑ์มาตรฐานการประเมิน คือ เกณฑ์มาตรฐานการประเมินในแต่ละตัวชี้วัดซึ่งเป็นข้อกำหนดที่แสดงถึงขั้นตอนและกระบวนการดำเนินงานของหน่วยงานภาครัฐ ที่พิจารณาจากความสมบูรณ์ของข้อมูลข่าวสารและการดำเนินการของหน่วยงานที่มีมาตรฐานและประสิทธิภาพทั้งในด้านการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารและกระบวนการ โดยมีการวัดค่าเป็นคะแนนตามตัวชี้วัดความโปร่งใสที่กำหนดไว้ 40 ตัวชี้วัด ซึ่งการประเมินตามเกณฑ์การประเมินในแต่ละตัวชี้วัดนั้น จะมีเกณฑ์การประเมินที่แตกต่างกันไปตามลักษณะของตัวชี้วัดนั้น ๆ ซึ่งจะมีเกณฑ์การประเมินทั้งที่เป็น “ระดับ” และ “รายข้อ” โดยแต่ละตัวชี้วัดจะมีเกณฑ์การประเมินเป็น “5 ระดับ” หรือ “5 ข้อ” ในจำนวนที่เท่ากัน แต่มีความหมายที่แตกต่างกัน คือ

(1) เกณฑ์การประเมินในตัวชี้วัดที่ระบุว่าเป็น “ระดับ” หมายถึง การประเมินที่มุ่งเน้นถึงลำดับของขั้นตอนและกระบวนการดำเนินการของหน่วยงาน โดยเป็นข้อกำหนดว่า หน่วยงานภาครัฐต้องดำเนินการตามตัวชี้วัดนั้นเป็นระดับหรือตามขั้นตอนของการปฏิบัติงาน ตัวอย่างเช่น ตัวชี้วัดที่ 1.3 การดำเนินการจัดหาพัสดุตามแผนการจัดหาพัสดุ ในมาตรฐานการจัดหาพัสดุ (การจัดซื้อจัดจ้าง) ที่มีเกณฑ์การประเมิน 5 ระดับ คือ

- 1) มีขั้นตอนการขอความเห็นจากหัวหน้าส่วนราชการเกี่ยวกับการดำเนินการที่ชัดเจน
- 2) มีการดำเนินการจัดหาพัสดุหรือใช้เลือกวิธีการที่เหมาะสม เช่น วิธีตกลงราคา วิธีสอบราคา วิธีประกวดราคา วิธีพิเศษ วิธีกรณีพิเศษ และวิธีประมูลด้วยระบบอิเล็กทรอนิกส์
- 3) มีการขออนุมัติสั่งซื้อ/สั่งจ้างจากผู้ที่มีอำนาจตามที่กำหนดไว้ในระเบียบการจัดหาพัสดุ
- 4) มีการทำสัญญาหรือข้อตกลงเป็นหนังสือ มีหลักฐานการตรวจรับ และการเบิกจ่ายที่ถูกต้องตามหลักเกณฑ์ที่กำหนดไว้
- 5) มีการนำผลการดำเนินการจัดหาพัสดุตามแผนที่กำหนดไว้มาวิเคราะห์และปรับปรุงอย่างต่อเนื่อง

การประเมินในตัวชี้วัดนี้ ก็พิจารณาจากลำดับขั้นของการดำเนินการที่เป็นขั้นตอนที่แสดงถึงระดับความสามารถในการปฏิบัติตามเกณฑ์มาตรฐานที่กำหนดของหน่วยงาน และจะมีคะแนนเพิ่มขึ้นตามลำดับที่หน่วยได้ดำเนินการ โดยมีคะแนนเต็มข้อละ 2 คะแนน ได้แก่

ถ้าหน่วยงานดำเนินการในข้อ 1 ก็จะได้ 2 คะแนน

ถ้าหน่วยงานดำเนินการในข้อ 2 ก็จะได้ 4 คะแนน (เพิ่มขึ้น 1 คะแนนทุกข้อ)

ถ้าหน่วยงานดำเนินการในข้อ 3 ก็จะได้ 6 คะแนน

ถ้าหน่วยงานดำเนินการในข้อ 4 ก็จะได้ 8 คะแนน

ถ้าหน่วยงานดำเนินการครบทุกข้อ (ข้อ1-5) ก็จะได้ 10 คะแนนเต็ม ในแต่ละตัวชี้วัดนั้น ๆ

แต่ถ้าหน่วยงานมีการดำเนินการไม่เป็นไปตามขั้นตอนหรือเกณฑ์การประเมินที่กำหนด ก็จะได้คะแนนตามที่กำหนดไว้เท่านั้น โดยไม่สามารถข้ามขั้นแบบบันได (Mile stone) ได้

(2) เกณฑ์การประเมินในตัวชี้วัดที่ระบุว่าเป็น “รายข้อ” หมายถึง การประเมินที่ไม่เน้นถึงขั้นตอนและกระบวนการของการดำเนินการของหน่วยงาน แต่เป็นการพิจารณาจากผลการปฏิบัติงานเป็น “รายข้อ” ที่แสดงให้เห็นถึงกระบวนการที่ได้ดำเนินการเพื่อให้เกิดความโปร่งใสและการเผยแพร่ข้อมูล

ข่าวสาร ตัวอย่างเช่น ตัวชี้วัดที่ 1.1 การเผยแพร่กฎหมาย ระเบียบ และข้อบังคับที่เกี่ยวข้องกับการจัดทำพัสต มีเกณฑ์การประเมิน 5 ข้อ ได้แก่

1. มีการเผยแพร่กฎหมาย ระเบียบ และข้อบังคับ ณ ที่ทำการของหน่วยงาน
2. มีการเผยแพร่กฎหมาย ระเบียบ และข้อบังคับ ที่หน่วยงานอื่นในพื้นที่ใกล้เคียง
3. มีการเผยแพร่กฎหมาย ระเบียบ และข้อบังคับ ผ่านสื่อเฉพาะกิจที่เกี่ยวข้อง เช่น วิทยุชุมชน / หนังสือและจดหมายข่าวการจัดซื้อจัดจ้าง เป็นต้น
4. มีการเผยแพร่กฎหมาย ระเบียบ และข้อบังคับ ทางเว็บไซต์ของหน่วยงาน
5. มีการเผยแพร่กฎหมาย ระเบียบ และข้อบังคับ ที่ศูนย์ข้อมูลข่าวสารของส่วนราชการ

ในกรณีการประเมินเช่นนี้ ถ้าหน่วยงานภาครัฐมีการดำเนินการใน “แต่ละข้อ” ก็จะมีคะแนนการประเมินตามที่ได้ คือ ข้อละ 2 คะแนน (กรณีมีเอกสารและหลักฐานการตรวจสอบครบถ้วน) รวมทั้งหมดก็จะได้คะแนนเต็ม 10 คะแนน ในแต่ละตัวชี้วัดนั้นๆ

ดังนั้น โดยภาพรวมเกณฑ์มาตรฐานทั้ง 7 ด้าน 40 ตัวชี้วัดนั้น ก็จะมีเกณฑ์การประเมินในแต่ละตัวชี้วัดรวม 200 ข้อ ( $40 \text{ ตัวชี้วัด} \times 5 \text{ เกณฑ์การประเมิน} = 200$ ) เพื่อบ่งบอกถึงกระบวนการดำเนินงานของหน่วยงานภาครัฐที่มีความสมบูรณ์ของข้อมูลข่าวสารและกระบวนการปฏิบัติงานที่มีมาตรฐานและมีประสิทธิภาพ

จากนั้นนำเกณฑ์การประเมินในแต่ละตัวชี้วัด 200 ข้อ นั้น มากำหนดตัวระดับของการประเมินที่มีความสอดคล้องกับเกณฑ์มาตรฐานและตัวชี้วัดความโปร่งใสและเกณฑ์การประเมินในแต่ละตัวชี้วัด โดยจะมีการวัดค่าการประเมินใน 3 ลักษณะ คือ

ลักษณะที่ 1 หมายถึง หน่วยงานของรัฐยังไม่มีดำเนินการตามเกณฑ์มาตรฐานและตัวชี้วัดความโปร่งใสสำหรับหน่วยงานของรัฐ (ประเมินได้ 0 คะแนน)

ลักษณะที่ 2 หมายถึง หน่วยงานของรัฐกำลังมีการดำเนินการตามเกณฑ์มาตรฐานและตัวชี้วัดความโปร่งใสและมีข้อมูลบางส่วนให้พิจารณา (ประเมินได้ 1 คะแนน)

ลักษณะที่ 3 หมายถึง หน่วยงานของรัฐได้มีการดำเนินการตามเกณฑ์มาตรฐานและตัวชี้วัดความโปร่งใสแล้วและมีข้อมูลพร้อมให้ตรวจพิจารณา (ประเมินได้ 2 คะแนน)

เพราะฉะนั้น โดยภาพรวมเกณฑ์มาตรฐานความโปร่งใสจึงมีคะแนนรวมเท่ากับ 400 คะแนน ( $200 \text{ เกณฑ์การประเมินในแต่ละตัวชี้วัด} \times 2 \text{ คะแนน} = 400 \text{ คะแนน}$ ) ผลจากการกำหนดเกณฑ์การประเมินตามเกณฑ์มาตรฐานและตัวชี้วัดความโปร่งใสดังกล่าวจะทำให้ทราบว่า หน่วยงานภาครัฐแต่ละหน่วยงานมีความพร้อมในการดำเนินการตามเกณฑ์มาตรฐานและตัวชี้วัดความโปร่งใสอย่างไร

เมื่อได้มีการประเมินจากความพร้อมในแต่ละเกณฑ์การประเมินใน 40 ตัวชี้วัด 400 คะแนน ดังกล่าว หน่วยงานที่เกี่ยวข้องหรือสำนักงานคณะกรรมการข้อมูลข่าวสารของราชการ สามารถนำคะแนนที่ได้ มากำหนดค่าเฉลี่ยและจำแนกตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้ เป็น 5 ช่วงชั้น ( $400 \text{ คะแนน} \div 5 \text{ ช่วงชั้น} = \text{ช่วงชั้นละ } 80 \text{ คะแนน}$ ) เพื่อบ่งบอกถึงผลการประเมินว่า หน่วยงานใดมีระดับการประเมินอยู่ในช่วงชั้นใด ซึ่งจะสามารถระบุได้ว่า หน่วยงานภาครัฐมีกระบวนการและขั้นตอนที่แสดงถึงการเปิดเผยข้อมูลข่าวสาร หรือแสดงถึงความโปร่งใสในการปฏิบัติงานตามเกณฑ์ที่กำหนดในระดับใด มากหรือน้อย ดังเช่น

|                    |  |
|--------------------|--|
| กลุ่มคะแนน 1-80    | = มีการดำเนินการตามเกณฑ์ความโปร่งใสน้อยมาก   |
| กลุ่มคะแนน 81-160  | = มีการดำเนินการตามเกณฑ์ความโปร่งใสน้อย      |
| กลุ่มคะแนน 161-240 | = มีการดำเนินการตามเกณฑ์ความโปร่งใสปานกลาง   |
| กลุ่มคะแนน 241-320 | = มีการดำเนินการตามเกณฑ์ความโปร่งใสมาก       |
| กลุ่มคะแนน 321-400 | = มีการดำเนินการตามเกณฑ์ความโปร่งใสมากที่สุด |

นอกจากการแบ่งกลุ่มคะแนนการประเมินดังกล่าวแล้ว หน่วยงานที่เกี่ยวข้องหรือสำนักงานคณะกรรมการข้อมูลข่าวสารของราชการ ยังสามารถนำคะแนนที่ได้มากำหนดเป็นค่าร้อยละและเป็นเกณฑ์ขั้นต่ำของการประเมินไว้เป็นต้นว่า หน่วยงานภาครัฐควรมีผลการประเมินไม่ต่ำกว่าร้อยละ 60 หรือมีคะแนนไม่ต่ำกว่า 240 คะแนน จากคะแนนเต็ม 400 คะแนน เป็นต้น ซึ่งจะทำให้หน่วยงานภาครัฐมีแนวทางการปฏิบัติตามเกณฑ์มาตรฐานและตัวชี้วัดความโปร่งใสที่กำหนดภายใต้พระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการ เพื่อนำไปสู่การบริหารจัดการที่มีความโปร่งใสทั้งในด้านข้อมูลข่าวสารและกระบวนการที่เปิดเผยและตรวจสอบได้

การประเมินตามเกณฑ์มาตรฐานและตัวชี้วัดดังกล่าว เป็นการให้ความสำคัญกับกระบวนการและขั้นตอนของการปฏิบัติงาน ซึ่งจะเป็นส่วนสำคัญที่ทำให้หน่วยงานภาครัฐได้มีการพัฒนาศักยภาพและประสิทธิภาพการทำงานของตนเองให้เป็นที่เปิดเผยและตรวจสอบได้จากทุกฝ่าย โดยคะแนนที่แต่ละหน่วยงานได้จะบ่งบอกถึงขั้นตอน กระบวนการ และระดับการปฏิบัติงานของหน่วยงานที่มีประสิทธิภาพเพิ่มขึ้น โดยไม่ละทิ้งศักยภาพและแนวทางการพัฒนาการดำเนินการหรือกำลังดำเนินการของหน่วยงาน ดังนั้น เมื่อนำคะแนนการประเมินมาพิจารณา ก็สามารถระบุได้ว่าหน่วยงานภาครัฐนั้นมีระดับคะแนนอยู่ในช่วงชั้นใด ผ่านหรือไม่ผ่านการประเมินตามเกณฑ์มาตรฐานที่กำหนดหรือมีประสิทธิภาพการปฏิบัติงานเพื่อความโปร่งใสในระดับที่ได้มาตรฐานหรือไม่

**5. หลักฐานประกอบการตรวจสอบ/ข้อมูลที่ต้องการ** คือ ข้อมูลข่าวสาร เอกสาร และหลักฐานที่แสดงให้เห็นว่า หน่วยงานได้มีเอกสาร หลักฐานต่างๆ ในการดำเนินการตามเกณฑ์มาตรฐานและตัวชี้วัดนั้นๆ กำหนดไว้ ซึ่งจะเป็นการแสดงถึงความพร้อมและความสมบูรณ์ของข้อมูลข่าวสารและกระบวนการของหน่วยงานที่มีความโปร่งใส โดยเอกสาร หลักฐานการตรวจสอบในแต่ละตัวชี้วัดนั้นสามารถนำมาแสดงเป็นภาพรวมที่เชื่อมโยงขั้นตอนและกระบวนการปฏิบัติงาน รวมทั้งการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารตามตัวชี้วัดนั้นๆ ได้

**6. หมายเหตุ** คือ การอธิบายลักษณะที่สำคัญของเกณฑ์การประเมินในแต่ละตัวชี้วัดและการอธิบายข้อมูลเพิ่มเติมจากคำอธิบายต่างๆ เพื่อให้ผู้ปฏิบัติงานในระดับหน่วยงานได้เห็นแนวทางการประเมินและการจัดเตรียมเอกสาร หลักฐานที่เกี่ยวข้อง ทั้งนี้ เพื่อให้เป็นไปตามตามเกณฑ์การประเมินในแต่ละตัวชี้วัดที่กำหนดไว้เป็น 5 ระดับ หรือ เป็น 5 รายข้อ ในเกณฑ์การประเมินนั้น